

мјера упућивања у васпитно-поправну установу ако имају завршену основну школу и желе наставити средњошколско образовање.

Члан 21.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 07.042/020-3485/19

31. марта 2020. године

Бањалука

Министар,

Мр **Наталија Тривић**, с.р.

628

На основу члана 31. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској ("Службени гласник Републике Српске", број 25/09) и члана 76. став 2. Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", број 115/18), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде д о н о с и

ПРОГРАМ

ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ КАРАНТИНСКИ ШТЕТНОГ ОРГАНИЗМА *Candidatus Phytoplasma solani (Stolbur phytoplasma)* У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ У 2020. ГОДИНИ

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин обезбјеђивања и коришћења средстава и начин контроле спровођења мјера посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Candidatus Phytoplasma solani (Stolbur phytoplasma)*; Quaglino et al., 2013) на подручју Републике Српске у 2020. години.

Члан 2.

Циљ овог програма јесте утврђивање присуства, односно одсуства карантински штетног организма *Candidatus Phytoplasma solani (Stolbur phytoplasma)* у Републици Српској.

Члан 3.

(1) Посебан надзор ради детекције карантински штетног организма спроводи се на граници и на цијелој територији Републике Српске.

(2) Посебан надзор и мјере надзора спроводе Републичка управа за инспекцијске послове Републике Српске (у даљем тексту: Инспекторат) и институције које имају овлашћење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде за спровођење послова од јавног интереса у области дијагностике штетних организама и заштите здравља биља (у даљем тексту: овлашћене институције).

(3) Посебан надзор и мјере надзора спроводи Инспекторат, а у производним засадама сјеменског и меркантилног кромпира овлашћена институција.

(4) Овлашћена институција припрема информационе летке са стручним савјетима о начинима спречавања ширења и могућим мјерама контроле патогена и вектора.

(5) Програм посебног надзора подразумева мониторинг који се спроводи над присуством штетних организама (у даљем тексту: мониторинг).

(6) Увозне пошиљке које су обухваћене мониторингом не задржавају се на граничном прелазу до добијања резултата лабораторијских анализа, а фитосанитарни инспектор дозволиће увоз пошиљке само ако пошиљка испуњава прописане услове.

(7) У случају детекције штетног организма, Инспекторат предузима све неопходне радње у складу са прописима којим је регулисана ова област.

Члан 4.

(1) Најзначајније биљке домаћини *Candidatus Phytoplasma solani (Stolbur phytoplasma)* јесу биљке из фа-

милије Solanaceae (кромпир, дуван, парадајз, паприка, патлиџан, *Solanum nigrum* и *Datura stramonium*), корови и гајене биљке из фамилије Asteraceae (мрква, целер, цико-рија), винова лоза, јагоде, лаванда, кукуруз и шећерна репа. Биљке из рода *Prunus*, попут шљиве, брескве, трешње и бадема, такође су забиљежене као домаћини, углавном у Ирану и Азербејџану. За разлику од набројаних биљака, које су у већини случајева крајни домаћини ове фитоплазме, попонач (*Convolvulus arvensis* L.) и коприва (*Urtica dioica* L.) најзначајнији су резервоари ове фитоплазме и главног вектора *Hyalesthes obsoletus* Signoret. *Candidatus Phytoplasma solani* регулисани је штетни организам у Европској унији под називом *Potato stolbur mycoplasma* у Annexu II, Part A, Section II of Council Directive 2000/29/EC и на EPPO A2 листи за биљке из фамилије Solanaceae намијењене за садњу и сјеме.

(2) Тестирање преношења *Stolbur* кромпира потврдило је преношење цикадама *H. obsoletus* и *Reptalus panzeri* Loew. Најзначајнији су *H. obsoletus*, коме је домаћин попонач (*Convolvulus arvensis*), затим *Crepis foetida* L., рудерални коров и коприва (*Urtica dioica*).

Члан 5.

(1) Визуелне прегледе и узимање службених узорак у производним засадама сјеменског и меркантилног кромпира врше овлашћене институције, уз присуство запослених у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: Министарство) који обављају послове пружања стручних услуга у пољопривреди и који одређују локацију и засад за узимање узорак.

(2) Визуелне прегледе и узимање службених узорак за лабораторијско тестирање биљке домаћина у складиштима сјеменског кромпира и из увоза врши Инспекторат.

(3) Лабораторијске анализе свих службених узорак на присуство карантински штетног организма овог програма врше овлашћене институције.

Члан 6.

Одабир локација за спровођење овог програма врши се на основу биологије штетног организма и његовог вектора, климатских услова за њихов развој, географске дистрибуције и величине површина на којим су заступљене биљне врсте биљака домаћина.

Члан 7.

Ток визуелног прегледа и методе узорковања за лабораторијске анализе описани су у Прилогу 1. овог програма, који чини његов саставни дио.

Члан 8.

Прегледи дистрибуције и броја узорак кромпира за лабораторијско испитивање присуства карантински штетног организма проузроковача *Candidatus Phytoplasma solani (Stolbur phytoplasma)* из производних засада кромпира, из ускладишћених кртола и кромпира из увоза приказани су у табелама 1. и 2. из Прилога 2. овог програма, који чини његов саставни дио.

Члан 9.

(1) Визуелно се прегледају површине на којим су заступљене биљке домаћини. При опису мјеста и узимања узорак описује се мјесто узорковања са обавезним означавањем GPS позиције и то се наводи у записнику о узимању узорак и пријави узорак, који се налази се у Прилогу 3. овог програма, који чини његов саставни дио.

(2) На основу резултата спровођења овог програма, узорковања и извјештаја из лабораторија, овлашћене институције дужне су да израде карту подручја са извршеним визуелним прегледима, карту локација узорковања и карте локација са позитивним узорцима, користећи Fito-GIS апликацију.

(3) Карте из става 2. овог члана достављају се Министарству у електронском облику.

Члан 10.

(1) Рок за узимање узорак из производних засада сјеменског и меркантилног кромпира и за достављање узорак

ка овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа јесте 10. децембар 2020. године.

(2) Коначни извјештај о спроведеном програму и карте из члана 9. става 2. овог програма достављају се Министарству до 15. децембра 2020. године.

(3) Рок за узимање узорака из увоза, за достављање узорака овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа и за достављање извјештаја Инспектората јесте 31. децембар 2020. године.

(4) Сви вршиоци посебног надзора благовремено извјештавају Министарство о посебним догађајима током спровођења овог програма, а посебно о свим случајевима откривања штетног организма који је предмет посебног надзора.

(5) Укупни резултати овог програма воде се и достављају Министарству на образцима 1, 2. и 3, који се налазе у Прилогу 4. овог програма, који чини његов саставни дио.

Члан 11.

Спровођење овог програма финансира се из буџета Републике Српске на основу Правилника о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села у 2020. години – право на подстицајна средства за финансирање програма из области заштите здравља биља.

Члан 12.

Ступањем на снагу овог програма престаје да важи Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Candidatus Phytoplasma solani* (Stolbur phytoplasma) у Републици Српској у 2019. години ("Службени гласник Републике Српске", број 61/19).

Члан 13.

Овај програм ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 12.03.3-330-1001/20
30. марта 2020. године
Бањалука

Министар,
Др **Борис Пашалић**, с.р.

ПРИЛОГ 1.

Ток визуелног прегледа и методе узорковања

1.1. Ток визуелног прегледа

Вектори столбур фитоплазме кромпира *H. obsoletus* и *R. ranperi* излијећу почетком јуна. Кромпир је атрактиван за имага, масовно долијећу на кромпир и хране се сисањем из флоема. Фитоплазму преносе и после 30-ак дана или крајем јуна, а посебно у јулу и августу, када се на кромпиру појављују симптоми:

црвенкасто лишће, увијање вршних листова и ваздушне кртоле. Зависно од присуства имага вектора, поље може бити са масовним присуством црвенкастих биљака. Карактеристичан је симптом обично у августу појава ваздушних кртола (на надземном стаблу кромпира) које исцрпљују биљку и смањују значајне приносе. Код јаке инфекције биљке угину и принос је угрожен. Вријеме појаве симптома је и вријеме узорковања. Препоручује се узимање узорка кромпира у јуну и јулу ради утврђивања присуства столбура у пољу. Најинтензивније се јавља на кромпиру за чипс, код кога инфицирани чипс кртола са столбуром у процесу печења тамни месо, а то кртоле чини некорисним за основну намјену.

Узорак за визуелни преглед током вегетације представља једна цијела биљка кромпира. Уобичајено је да се прегледа 100 до 200 биљака, крећући се дијагоналним проходом кроз парцелу и на десет мјеста прегледа се на присуство симптома око 20 биљака које се налазе једна иза друге:

- савијање спољашњих ивица листа према лицу,
- жућење листова,
- општа промјена боје листа дужином главних нерава,
- некроза на промијењеним дијеловима листа,
- спужваста стабљика,
- скраћене интернодије,
- појава пурпурне боје стабљике или приземног дијела стабљике,
- појава ваздушних кртола.

1.2. Узимање узорака

- Кромпир из засада узорковати од друге половине јуна до августа.

- Сакупити цијеле листове са петелкама, стабљикама и ваздушним кртолама, ако су присутне, ставити у пластичне кесе и држати у фрижидеру до слања у овлашћену лабораторију (не дуже од два дана). Оптимални број узоркованих листова је пет до десет комада по биљци.

- Предуслов сузбијања столбура кромпира јесте сађење здравог садног материјала. Од октобра до новембра потребно је да инспекција прегледа кртоле сјеменског кромпира након вађења и оне које су сумњиве да издвоји и пошаље овлашћеној институцији на даље анализе провјере присуства *C. Phytoplasma solani*. Сјеменске кртоле могу бити фитоплазматичне са испољавањем мање или више симптома. Из ових разлога сјеменске кртоле морају се узорковати на провјеру присутности *C. Phytoplasma solani* и у рејонима појаве столбура. Приликом прегледа користити чисте рукавице и након сваког лота мијењати их.

1.3. Методологија лабораторијских анализа биљних узорака

Лабораторијске анализе врше се по међународно признатим методама, описаним у EPPO PM PM 7/133, Generic detection of phytoplasmas, Bulletin OEPP/EPPO Bulletin (2018) 48 (3), <https://doi.org/10.1111/epp.12541> и PM 3/70 PM 8/1 (2) Potato, Bulletin OEPP/EPPO Bulletin (2017) 47 (3), 487–503.

ПРИЛОГ 2.

Табела 1. Преглед дистрибуције и броја узорака за лабораторијско тестирање у производним засадама у Републици Српској

Врста узорака	Сјеменски и меркантилни кромпир
Регије	
Бања Лука	7
Градишка	19
Добој	2
Бијељина	9
Источно Сарајево	39
Требиње	19
Укупно:	95*

* Извршити узимање узорака водећи рачуна на заступљеност производних центара сјеменског и меркантилног кромпира у свакој регији.

Табела 2. Преглед броја узорака за лабораторијско тестирање са граничних прелаза и у складиштима сјеменског кромпира у Републици Српској

Узорци	Број узорака
Кртоле кромпира	5

ПРИЛОГ 3.

Записник за посебан надзор над присуством проузроковача столбура кромпира, *Candidatus Phytoplasma solani* - Stolbur phytoplasma (прегледи производних засада и складишта сјеменског кромпира)

Број: бр. регије – бр. службе – период узорковања – ваш број, година

Нпр.: 01-01а-III-10/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.../2020.

Датум:

Шифре узорка:

Подаци о произвођачу

Назив	
Адреса	
Телефон	
Број пољопривредног газдинства	

Подаци о биљној врсти

Подручје	
Општина	
Катастарска општина	
Потес	
Прегледана површина	
Поријекло биљног материјала	
GPS координате	
Врста биљке домаћина	
Дијелови биљке који се узоркују	

Примједбе: _____

Одговорно лице произвођач / власник биља

Овлашћено лице

ПРИЛОГ 4.

Образац 1. Укупни резултати над присуством проузроковача столбура кромпира, *Candidatus Phytoplasma solani* (Stolbur phytoplasma) у производним засадама биљака домаћина у Републици Српској у 2020. години

Врста узорака	Меркантилни кромпир		Сјеменски кромпир	
	Позитивни резултати	Негативни резултати	Позитивни резултати	Негативни резултати
Регија				
Бања Лука				
Градишка				
Добој				
Бијељина				
Источно Сарајево				
Укупно:				

Образац 2. Укупни резултати над присуством проузроковача столбура кромпира, *Candidatus Phytoplasma solani* (Stolbur phytoplasma) спроведеног на граничним прелазима и у складиштима сјеменског кромпира у Републици Српској у 2020. години

Узорци	Број позитивних узорака	Број негативних узорака
Кртоле кромпира		
Укупно:		

Образац 3. Списак GPS координата у XY координатном систему са мјеста узорковања

Редни број	Подручје	Власник биља	X координата	Y координата	Вријеме прегледа/ узорковања	Биљна врста	Резултат лабораторијске анализе
1.							

Након завршетка Програма посебног надзора попуњене табеле потребно је у електронској форми доставити Министарству, на мејл-адресу: mps@mps.vladars.net.

Рок за завршетак наведених послова је 20. децембар 2020. године.